

Latin Harfli Kırgızca *Nutuk-Kyep* Adlı Eser Üzerine

ALİ ÇELİK*

Öz

Bu çalışma, Baktıgül Kalambekova tarafından 2001 yılında Kırgızca olarak yayımlanan *Nutuk-Kyep* adlı eser üzerinedir. Dikkat çeken husus ise çalışmanın Latin harfli olarak hazırlanmasıdır. Temelde eserin Kırgızcaya aktarımında iki biçimi bulunmaktadır. Bunlar hem Latin hem de Kiril harflidir. Yani eser tek dilde olup iki farklı ciltte farklı alfabelerde yayımlanmıştır. Özellikle Latin harfli Kırgızca basımında birtakım sorunlar tespit edilmiştir. Bu sorunlar, *Nutuk*'ta geçen ilgili cümleler üzerinden açıklanmaya çalışılacaktır. Temel alınan Latin harfli Kırgızca metin ile Kiril harfli Kırgızca metin karşılaştırılacak ve kimi kelimelerdeki farklılıklar ile alfabedeki aktarım farklılıkları üzerinde durulacaktır.

Anahtar Sözcükler: *Nutuk*, Atatürk, Latin, Kiril, Kırgızca

ON THE KYRGYZ TEXT ENTITLED AS “NUTUK-KYEP” WITH LATIN ALPHABET

Abstract

This work is about *Nutuk-Kyep* published in 2001 in Kyrgyz language by Baktıgül Kalambekova. The noteworthy feature of the work is that it is prepared with the Latin alphabet. Basically, there are two forms of the work in transcription to Kyrgyz language. These are both Latin and Cyrillic. In other words, the work has a single language but published in different alphabets in two different volumes. Some problems were especially determined in the publication of Kyrgyz language with Latin alphabet. These problems will be tried to be explained through the related sentences in *Nutuk*. The texts of Kyrgyz language with Latin and Cyrillic alphabets will be compared and differences in some words and transcription differences in the alphabet will be scrutinized.

Keywords: *Nutuk*, Atatürk, Latin, Cyrillic, Kyrgyz Language

GİRİŞ

Türkçe Sözlük'te *nutuk*, “1. Söz, konuşma 2. Söylev” (TS, 2011: 1782) şeklinde; *söylev* ise “bir topluluğa düşünceler, duygular aşlamak amacıyla söylenen, uzunca, coşkulu ve güzel söz, *nutuk*, hitabe” (TS, 2011: 2153) olarak tanımlanmaktadır.

* Türkiye-Kırgızistan Manas Üniversitesi, alicelik1989@mynet.com, orcid.org/0000-0002-4963-1423
Gönderim tarihi: 10.08.2018 Kabul tarihi: 18.09.2018

Baktıgöl Kalambekova tarafından 2001 yılında Kırgızcaya aktarılan "Nutuk-Kyep" adlı eser, ayrı basımlar olarak Latin ve Kiril harfli olarak basılmıştır. Latin harfli baskısında tespit edilen bazı sorunlar ilgili cümleler üzerinden açıklanmaya çalışılmıştır.

İki eserde harflerin yazımında karşılaştırmalar yapılırken Kiril harfli metin için "KHM", Latin harfli metin için ise "LHM" kısaltmaları kullanılacaktır.

Hatalar ele alınırken LHM'nin tamamı incelenmiş; ancak bu çalışmada çok fazla sayfa tutacağı için metinden 13 adet cümle seçilmiştir. İlgili eserde önce KHM ardından LHM verilecektir. Ardından hangi farklılıklar varsa onlar belirtilecektir. Eserde tespit edilen bazı hatalar şunlardır:

1. Eserin "Baş söz" kısmına bakıldığında sayfalar numaralandırılmamıştır. Ayrıca başlıktaki hata şöyledir:

KHM. Баш сөз (1. satır, ilk sayfa)

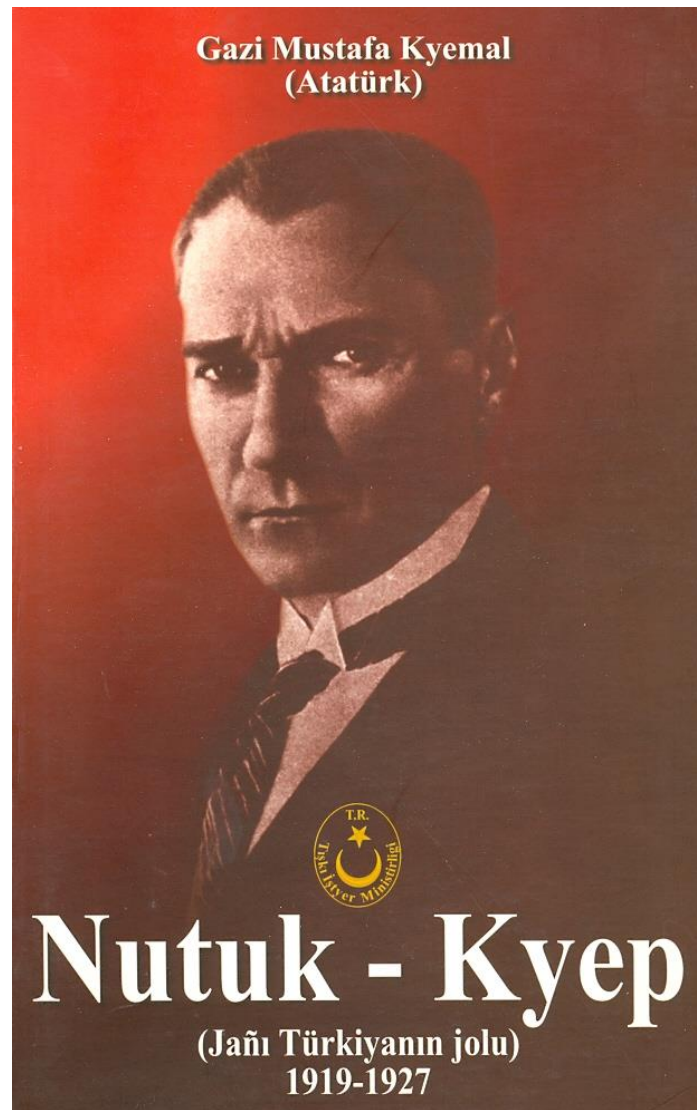
LHM. Baş cöz (1. satır, ilk sayfa)

Başlık yazılırken LHM'de söz kelimesi için "s" harfi yazılması gerekirken "c" yazılmıştır. Metin içerisinde istemeden de olsa kimi zaman birtakım yazım hatalarının olması mümkündür. Ancak başlıkların hatadan arındırılmış olması gerekir. Çünkü başlıklar, metinlerin ilk parçalarıdır.

2. *KHM. Колуңардагы китеп- бүтүн адамзат ичинен жыйырманчы кылымда чыккан эң көрүнүктүү саясатчыларынын бири, түрк улутунун азамат перзенти, мөлдө түрк дүйнөсүнүн мактанычы, жаңы Түркия мамлекетинин куруучусу жана туңгуч Президентти Мустафа Кемал Ататүрктүн улуу мурасы- Нутук (Речь же Кеп) (Baş söz, 1-6. satırlar, ilk sayfa).*

LHM. Koluñardagı kityep- bütün adamzat içinyen jıyırmançı kılımda çıkkан eñ körünüktüü sayasatçılardıñ biri, türk ulutunun azamat pyerzyenti, möldö türk düynösünün maktanıçı, jañı Türkiya tamlyekyetinin kuruuçusu jana tunguş Prezidenti Mustafa Kemal Atatürktün uluu murası- Nutuk (Rech jye Kyep) (Baş söz, 2-6. satırlar, ilk sayfa).

Yukarıda verilen iki cümleye bakıldığında

Baktıgöl Kalambekova tarafından yayımlanan Nutuk-Kyep

LHM'de özellikle "e"lerin yazımıyla ilgili bir sorun göze çarpmaktadır. Bugünkü Kırgızcada "E-e" harfi latin harfine aktarılırken kelime başında ya da ünlü harften sonra "Ye-ye"li; ünsüzden sonra ise "E-e"li biçimde yazılır. Ancak örnek cümlelere bakıldığında LHM'deki *китен-китер, ичинен-іçінуен, перзенту-руерзыенти, мамлекетинин- мамлыкеуетинин, же-же, Кен-Кур* kelimeleri harf çeviriminde paralellik sağlamamaktadır. İşin ilginç tarafı kelime ortası "e" harfleri için "ye" biçimi kullanırken *Президенту-Prezidenti, Кемал-Кемал, Речь-Rech* kelimelerinde ise "ye"li değil "e"li biçim görülmektedir. Yani bu üç kelime doğru yazılmıştır.

Kırgızcadaki "Ж-ж" harfi, latin harfine "C-c" olarak aktarılması gerekir. *Жыйырманчы- жуигманчи, жаңы-жайи, жана-јана* kelimeleri hatalı biçimde "j" ile yazılmıştır. Kırgızca kökenli bu kelimelerin "j" ile gösterilmesi kesinlikle yanlıştır. Kırgızcada bu kelimeler "j"li değil "c"li olarak telaffuz edilip yazılmaktadır.

Туркия-Туркија kelimelerine bakıldığında Latin harfine aktarımda *Туркија* biçimde olmalıdır. Kırgızcadaki "И-и" harfleri Latin harfinde her zaman "İ-i" biçimde olur.

Саясатчыларынын-саясатчилардын bu iki kelime incelendiğinde ek probleminin olduğu görülmektedir. *+ынын (+инн)* mı yoksa *+дын* eki mi kullanılmalıdır? Aynı tarihte ve dilde basılan eserin sadece farklı iki alfabeyle yazılıp böyle bir farkın olması ilginçtir.

3. *КНМ. Анткени бул китен аркылуу улутташтарыбыз кемеңгер Ататүрктүн өз өлкөсүнүн кескин жаңылануу, кайрадан жаралуу, цивилизациялашкан дүйнөгө кошулуу маселелерине тиешелүү айткан залкар ой-пикирлерин эне тилинде окуп үйрөнүү мүмкүнчүлүгүн алып отурат* (Baş söz, 11-15. satırlar, ilk sayfa).

LHM. *Antkyeni* bul *kityer* arkıluu uluttaştarıbiz *kyemyengyer* Atatürktün öz ölkösünün *kyeskin jañılanuu, kayradan jaraluu, sivilizaciialaşkan düynögö koşuluu masyelyelerine tiyeşelüü* aytkan zalcar oy-pikirlyerin *enye tilindye* okup üyrönüü mümkünçülüğün alıp oturat (Baş söz, 10-14. satırlar, ilk sayfa).

LHM'de "e"nin "ye"li biçime hatalı olarak aktarıldığı görülmektedir: *Анткени- Antkyeni, китен-китер, кемеңгер-kyemyengyer, кескин-kyeskin, маселелерине-masyelyelerine, тиешелүү-tiyeşelüü, пикирлерин-pikirlyerin, эне-енуе, тилинде-tilindye*. Verilen bu kelimelerde Latin harfine aktarımında paralellik sağlanmamaktadır; ancak *masyelyelerine* ve *tiyeşelüü* kelimelerine bakıldığında *maselelerin+e* yapısındaki yönelme hali eki ile *tiyeşelüü* kelimesi doğru aktarılmıştır. Yönelme hali eki ile *tiyeşelüü* kelimesi doğru yazılırken, farklı kelimelerdeki "e"nin neden "ye"li biçimde aktarıldığı düşündürücüdür. Ayrıca *цивилизациялашкан-sivilizaciialaşkan* kelimesinin ilk harfi olan "ц", "ts" biçiminde aktarılmalıdır. Örnekte ise "s"li olarak verilmiştir. "ц" harfi hiçbir zaman "s"ye denk olamaz. Aynı örneğin orta kısmına bakıldığında da "ц" harfi bu sefer de "c"ye karşılık

verilmiştir. Bu da yanlıştır. “Цивилизациялашкан” kelimesi “tsivilizatsiyalaşkan” biçiminde aktarılmalıydı.

4. КНМ. Ошол кездеги империалисттик күчтөр оккупациялаган Осмон империясынын ордуна улуттук Түркия Жумуриятын түптөө, тикелөө, өөрчүтүү иши канчалык мүшкүл, канчалык татаал, драмалуу болгондугу айдан ачык баяндалат (Baş söz, 38-41. satırlar, ilk sayfa).

LHM. Oşol kyezdyegi impyerialistik küçtör okkupacialagan Osmon impyeriasının orduna uluttuk Türkiya Jumutiyatın tüptöö, tikiyelöö, öörçütüü işi kançalık müşkül, kançalık tataal, dramaluu bolgondugu aydan-açık bayandalat (Baş söz, 35-38. satırlar, ilk sayfa).

LHM’de “e”nin “ye”li biçime hatalı olarak aktarılan örnekler: *кездеги-kyezdyegi, империалисттик-империалистик, оккупациялаган-okkupacialagan, империясынын-империасынын, тикелөө-tikiyelöö*. Bu durumun yanında Rusça vasıtasıyla Kırgızcaya giren bazı kelimelerin Latih harfine aktarımında da hatalar görülmektedir: *империалисттик-империалистик, оккупациялаган-okkupacialagan, империясынын-империасынын*. Daha önce de belirtildiği gibi “ye”li yazım bulunmakla birlikte “i”li yazımın Latin alfabesine aktarımında “ı”lı şekli görülmektedir. İkinci örnekte “ı” harfine karşılık “c” harfine aktarım görülmektedir. Bu da hatalı bir durumdur. Çünkü “ı” harfi “ts”ye karşılık gelmektedir. Kırgızcaya “ts”li biçimler Rusçadan gelmiştir. Sonuncu örneğe bakıldığında “я” harfine sahip kelime, Latin alfabesine aktarılırken “a”lı olarak verilmiştir. Aslında “ya”lı biçim olması gerekirken eksik harflendirme sonucu “a”lı biçim görülmektedir.

Жумуриятын-Jumutiyatın örneğinde ise kelime başında “c” harfinin olması gerekir. Ayrıca ilgili kelime Latin harfli olarak “Jumuriyat” şeklinde yazılmalıydı.

5. КНМ. Демек, бул китепти окуп, маани-маңызын жакшылап түшүнүү кыргыз окурмандар үчүн кызыктуу да, пайдалуу да болооруна терең ишенем (Baş söz, 35-37. satırlar, ikinci sayfa).

LHM. Dyemek, bul kitepti okup, maani-mañızın jaksılap түşünüü kыргыз окурмандар үчүн кызыктуу да, пайдалуу да болооруна терең işyenyem (Baş söz, 32-34. satırlar, ikinci sayfa).

Bu örnekte “e”li biçimin hem doğru hem de hatalı biçimleri bir arada görülmektedir. Hatalı olarak *Демек-Dyemek, ишенем-ішыenyem* kelimelerindeki “e”li biçimler “ye”li olarak verilmiştir. Diğer taraftan *китепти-kitepti, терең-tereñ* kelimelerinin Latin harflerine aktarımı tamamen doğrudur. Aynı cümlede aynı harfe karşılık iki farklı biçimde aktarma yapılmıştır.

Жакшылап-jaksılap kelimelerinde kelime başı “ж”nin “c” olması gerekirken “j”ye aktarımı yapılmış ve aynı hata diğer örneklerde olduğu gibi tekrarlanmıştır.

6. *KHM. Аскар Акаев*

Кыргыз Республикасынын Президенти (Baş söz, 38-39. satırlar, ikinci sayfa).

LHM. Askar Akayev

Kırgız Respublikasının Prezidenti (Baş söz, 35-36. satırlar, ikinci sayfa).

Şimdi, bu örneğe bakıldığında Kirilden Latin alfabesine aktarımında herhangi bir sorun görülmemektedir. Özellikle önceki örneklerde Kiril harfli “e”nin Latin alfabesine aktarımında bazı problemler görülmüştü. Ancak burada aynı problem bulunmamaktadır. Peki durum neden böyledir? Önceki cümlelerde verilen hatalı örneklerden bir farkı var mıdır?

7. Eserin “Kiriş söz” kısmında sayfalar numaralandırılmamıştır. Burada başlık olarak verilen kelimeyle ilgili şunlar belirtilebilir:

KHM. Кириш сөз (Kiriş söz, 1. satır, ilk sayfa).

LHM. Kiriş söz (Kiriş söz, 1. satır, ilk sayfa).

Bu örnekte herhangi bir hata yoktur. Yukarıda 1 numaralı örnekte verilen “*Баш сөз-Баş cöz*” kelimelerine değinildiğinde “c”nin “s”ye aktarımı olması gerekirken “c” biçiminde verilmiştir. Bu durum belki dikkatsizlik sonucu ortaya çıkmış olabilir. Yine de bir metnin başlığının hatalı oluşu, göze çarpan önemli noktalardandır.

8. *KHM. Окурман алгачкы жолу кыргызча котормосу менен таанышып турган ушул чыгарма- улуу инсан Мустафа Кемал Ататүрктүн өз колу менен жазылып, анан 1927-жылдын 15-октябрынан 20-октябрына чейинки беш күн ичинде Жумурият Калк Партиясынын экинчи курултайында окулган көлөмдүү кайрылуусу (Kiriş söz, 2-6. satır, ilk sayfa).*

LHM. Okurman algaçkı jolu kırgızca kotormosu тыуенуен таанышп турган ушл чыгарма-улуу инсан Mustafa Кыемал Ататүрктүн өз колу тыуенуен jazılıп, анан 1927- jıldын 15-октыабрынан 20-октыабрына çуеуинки беş күн ичинде Cumuriyat Kalk Partiyasının екінчи курultайында okulган көлөмдүү кайрылуусу (Kiriş söz, 2-6. satır, ilk sayfa).

Önceki örneklerdeki gibi burada da “e”lerin “ye”li olarak yanlış biçimde aktarıldığı görülmektedir: *менен-тыуенуен, Кемал-Кыемал, менен-тыуенуен, чейинки-çуеуинки, ичинде-ичинде*. Bu örneklere karşılık *беш-беş* kelimesi doğru aktarılmıştır. Peki *беш-беş* kelimesi, diğerleri gibi niçin “ye”li biçimde yani “byeş” olarak yazılmamıştır?

Daha evvelki örneklerde “ж”nin hatalı yazımlarına değinilmişti. Burada da *жазылып-jazılıп, жылдын jıldын* kelimeleri “c”li değil, “j”li biçim verilmiştir. Maalesef bu da önceki örneklerde olduğu gibi hatalıdır. Ancak *Жумурият-Cumuriyat* için aynı hatanın varlığından söz edilememektedir. Tamamen doğru bir aktarmadır. Peki aynı cümlede niçin “ж” için hem “j”li hem de “c”li aktarım görülmektedir?

9. КНМ. Мустафа Кемал Ататүрк 1881- жылы Осмон империясынын маанилүү шаары, азыр Грецияга караштуу Салоникиде туулган (Кiriş söz, 25-26. Satırlar, ilk sayfa).

LHM. Mustafa Kymal Atatürk 1891- jılı Osmon impyeriyasının maanilüü şaarı, azır Greciyaga karaştuu Salonikidye tuulgan (Kiriş söz, 25-26. satırlar, ilk sayfa).

“e”nin “ye”li olarak hatalı yapılan harf aktarmaları Кемал-Кумал, империясынын-империyasının, Салоникиде-Salonikidye örneklerinde görölmektedir.

“ц”nin “с” harfine hatalı aktırımı Грецияга-Greciyaga kelimesinde rastlanmaktadır. Bundan başka “ж”nin “j”ye hatalı aktarımı önceki örneklerde olduğu gibi burada da karşımıza çıkmaktadır: жылы-jılı.

Yukarıdaki bilgilere ilave olarak LHM’de Atatürk’ün doğum tarihi “1891” olarak verilmiştir. Böylesine kıymetli bir eserde bu hatanın olmaması gerekirdi.

10. КНМ. Инспекцияга жиберилген кабарымда, мен “Коньяда бир кошун куралып атат дегендей кеп-сөз бар экен, кошундун ички маңызы жана уюмдашуу деңгээли кандай” деп сураган элем (40-42. satırlar, s. 13).

LHM. İnspekciyaga jibyerilgen kabarımda, туюн “Kon’yada bir кошун kuralıp atat dyegyendyeу кyer-сөз бар еkyen, кошундун маңызы жана uyumdaşuu dyeñgeeli kandaу” dyep suragan elyem (7-9. satırlar, s. 14).

“e”nin “ye”li biçimde verildiği hatalı kelimeler şunlardır: Инспекцияга-İnspekciyaga, жиберилген-jibyerilgen, мен-туюн, дегендей-dyegyendyeу, кеп-кyer, экен-ekyen, деңгээли-dyeñgeeli, деп-dyep, элем-elyem. Bu örneklerden yola çıkıldığında жиберилген-jibyerilgen kelimesinde жибер-jibyer hatalı olarak yazılırken, aynı kelimedede -ген eki ise -gen şeklinde doğru biçimde yazılmıştır. Önceki örneklerde sorulan soru tekrar karşımıza çıkmaktadır. Ele aldığımız bu eserde Kiril harfindeki “e”yi Latin harfine aktarıırken neye göre “ye” ya da “e”li yazmak gerekiyor? Örneкlerde tutarsızlık görölmektedir. Sık karşılaşılan diğer bir hatalı yazım ise “ж”nin “j”li biçimde aktarımıdır. Жиберилген-jibyerilgen kelimesinde kelime başının “с” olarak Latin harflerine dönüştürölmesi gerekirken “j”li biçimde yazılması hatalı bir durumdur.

Yukarıdaki cümlelerde sadece alfabe farkı olmasına rağmen cümle içinde kelime eksikliği de tespit edilmiştir. КНМ’de ...кошундун “ички” маңызы жана уюмдашуу... biçiminde geçerken LHM’de ise... кошундун маңызы жана uyumdaşuu... şeklindedir. КНМ’de “ички” kelimesinin LHM’de aktarımı bulunmamaktadır. Eđer birebir harf aktarımı olacaksa, LHM’de ...кошундун “ічки” маңызы жана uyumdaşuu... şeklinde olmalıydı.

11. КНМ. Ок өтпөс зоот каптап кеме жасап жатышат, биз парустуу кемеге деле жетише элекпиз (32-33. satırlar, s. 75).

LHM. Ok ötpös zoot kaptap kyemye jasap jatişat, biz parustuu kyemye jasaganga jyetişye elyekpiz (20-21. satırlar, s. 74).

“e”nin “ye”li biçimde verildiği hatalı kelimeler: *кеме-күөтүө, кемеге-күөтүө, жетише-жүөтүө, элекниз-elyekpiz.*

“ж”nin kelime başında “j” ile yazılması da önceki örneklerde olduğu gibi hatalı bir durumdur: *жасан- jасар, жатышат- jатиша, жетише- жүөтүө.*

KHM’de ...*парустуу “кемеге” деле “жетише”...* ifadesi LHM’de ...*parustuu “күөтүө” jасаганга “жүөтүө”...* şeklinde harf aktarımı yapılmış, KHM’de *кеме+ге* biçimi yazılmasına rağmen LHM’de yönelme hali eki olan *+ge* yazılmamıştır. Ayrıca KHM’de *деле* kelimesinin LHM’de karşılığı bulunmayıp tamamen farklı bir kelime olan *jасаганга* kelimesi yazılmıştır.

12. KHM. Корпустун башчысы *Жевдат бей болсо Илияс бейдин качыр минген* 52 жоокер, эки оор механизмдүү мылтык менен 9- сентябрдын таңында жолго чыкканын, 10- сентябрь күнү кечинде Малатияга жетип барарын билдирген (42-45. satırlar, s. 82).

LHM. Корпустун башчысы *Juevdat byey bolso İliyas byeydin* kaçır *mingyey* 52 *jookyer*, eki oor *myehanimdüü* miltık *myenyey* 9- *syentyabrdın* tañında *jolgo* чıкканın, 10- *sentyabr’* күнү *kyeçindyey* Malatiyaga *jyetip* baraarın *bildirgyey* (28-31. satırlar, s. 81).

“e”nin “ye”li biçimde verildiği hatalı kelimeler şunlardır: *Жевдат-Juevdat, бей-byey, бейдин- byeydin, минген-mingyey, жоокер-jookyer, механизмдүү-мүөханимдүү, менен- myenyey, сентябрдын-syentyabrdın, сентябрь- sentyabr’, кечинде-күөçиндүө, жетип-jyetip, билдирген- bildirgyey.* Ayrıca “ж”nin kelime başında “j” ile yazılması da hatalıdır: *Жевдат-Juevdat, жоокер- jookyer, жолго-jolgo, жетип- jyetip.*

Bu cümle yer alan “...iki makineli tüfekle...” ifadesinin Kırgızcaya aktarması “eki oor mehanizmdüü miltık менен” şeklinde yapılmıştır. Ancak bu aktarma yanlıştır. Doğrusu şöyledir: “...eki pulemyot менен...” diye olması gerekirdi (Abdiyev- Çolponkulova, 2006: 308). Çünkü Kırgızcada “oor mehanizmdüü miltık” ifadesi hiçbir şeyi çağrıştırmamaktadır. Bundan dolayı Rusçadan Kırgızcaya giren “plemyot” kelimesinin kullanılması daha uygun olacaktır ki ilgili kelimenin anlamı, Kırgız Dilinin Sözlüğü’nde “aşırı hızla mermi atan otomatik silah” (KTS-II, 2011: 389) şeklindedir.

13. KHM. 10- номерлүү буйрук менен элдин колунда турган төрт дөңгөлөктүү, *жаа менен жабылган* машина, төрт дөңгөлөктүү ат жана өгүз арабалары менен эки дөңгөлөктүү арабалардын бардык жабдыктары жана жаныбарлары менен бирге, унаа катары жана курал ташуу үчүн колдонулуучу жаныбарлар, качырлар, төө менен эшектердин жыйырма пайызы алынды (41-46. satırlar, s. 407).

LHM. 10- *nomyerlüü* buyruk *myenyey* eldin kolunda turgan төрт дөңгөлөктүү, *jaa myenyey jabdilgan* maşına, төрт дөңгөлөктүү ат *jana* өгүз arabaları *myenyey* eki дөңгөлөктүү arabalardıñ bardık *jabdıktarı jana janıbarları myenyey birgye*, unaa katarı *jana* kural taşuu үчүн koldonuluучу *janıbarlar*, качыrlar, *töö myenyey eşyektıyerdin jıyırma* payızы alındı (17-22. satırlar, s. 398).

Bu son örnekte de daha öncekilerine benzer hatalar mevcuttur. Meselâ, “e”nin “ye”li biçimde verildiği hatalı kelimeler şunlardır: *номерлүү-номурлүү, менен-туенуен, бирге-бирге, эшектердин-ешектердин*.

“ж”nin kelime başında “j” ile yazılması da hatalıdır: *жаа-жаа, жабылган-jabdılган, жана-jana, жаныбарлары-janıbarları, жаныбарлар-janıbarlar, жыйырма-juırта*. Ayrıca KHM’de *жабылган* kelimesi, LHM’de *jabdılgan* biçiminde yazılmıştır. Muhtemelen sehven yazım söz konusudur. İlgili kelimedeki “d” harfi gereksizdir.

Yukarıdaki bilgilerden başka bu cümlenin Türkçeye aktarımında da bir sorun bulunmaktadır. “...elinde bulunan dört tekerlekli yaylı araba...” olan ifadenin Kırgızcaya aktarımı “...eldin kolunda turgan tört дөңгөлөктүү, caa menen cabılган машина...” biçiminde yapılmıştır. Buradaki “yaylı araba” ifadesinin “caa menen cabılган машина” şeklinde aktarılması yanlıştır. Doğrusu “ressorluu araba” şeklinde olmalıdır (Abdiyev-Çolponkulova, 2006: 308). Çünkü “caa menen cabılган машина” denildiğinde Kırgızlarda ve Kırgızcada ne olduğu anlaşılamamaktadır.

DEĞERLENİRME VE SONUÇ

Hazırlanan bu çalışmada toplamda 13 cümleye yer verilmiş ve bu cümlelerdeki harflerin aktarımıyla ilgili bazı hatalar gösterilmeye çalışılmıştır. Alfabe aktarımıyla ilgili hatalar şöyle sıralanabilir:

- a. KHM’de “E-e”ler LHM’de “ye”li biçimdedir.
- b. KHM’de “Ж-ж”ler LHM’de “j”li biçimdedir.
- c. KHM’de “Ц-ц”ler LHM’de “c”li biçimdedir.

Diğer taraftan kelime yahut eklerin yazımında da eksiklikler görülmektedir. Bunlar:

a. 2 numaralı örnek cümledeki KHM’de *+ЫНЫН* (+ının) ekinin LHM’de *+дын* şeklinde görülmesi.

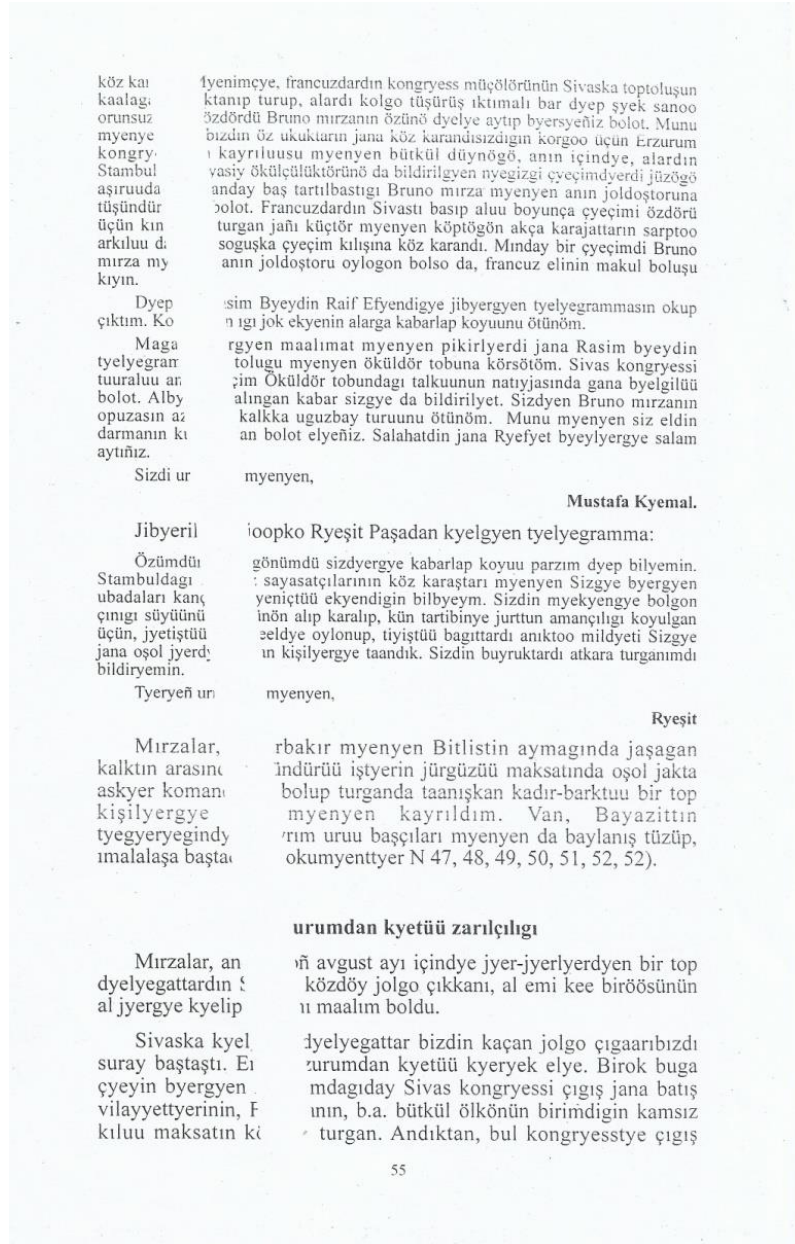
b. 10 numaralı örnek cümledeki KHM’de *ички* (içki) kelimesinin LHM’de bulunmaması.

c. 11 numaralı örnek cümledeki KHM’de *парустуу “кемеге” деле “жетуше”...* ifadesinin LHM’de *...parustuu “kyemye” jasaganga “jyetişye”..* şeklinde verilmesi.

Bu çalışmanın temeli alfabe aktarımıyla ilgilidir. Ancak Taalaybek Abdiyev ve Gülzat Çolponkulova tarafından ortaklaşa hazırlanan *Nutuk-Kep Kitebindegi Kotoruu İkmaları (Nutuk-Kep Kitabındaki Aktarma Yöntemleri)* adlı çalışmadan da ele aldığımız eserle ilgili bazı aktarma hataları gösterilmeye çalışıldı. Demek ki, ilgili eserde Türkçeden Kırgızcaya aktarılırken bazı hatalar bulunmaktadır. Yani eser, hem alfabe hem de cümle aktarımı konusunda hatalara sahiptir.

Nutuk'un Kırgızcaya yapılan aktarmasında orijinal *Nutuk*'un hangi baskısından yapıldığı hakkında bilgi yoktur.

Eserin *baş söz*, *kiriş söz* ve *mazmun* kısmının numaralandırılmamış olması ve 55. sayfanın baskısındaki hatanın gözden geçirilmesi gerekmektedir.

Resim 2. 55. sayfadaki basım hatası

Eseri Kırgızcaya aktaran Baktıgül Kalambekova, eseri Latin harflerine aktarırken kendi alfabe anlayışına göre aktarım yapıyorsa kendisinin teklif ettiği alfabe sistemini eserin başında belirtmeliydi. Bu konuyla ilgili herhangi bir bilgi yoktur.

Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı'nın desteğiyle hazırlanan böylesine kıymetli eserin hazırlanışında titiz davranılması gerekirdi. Önemli bir kurumun desteği alınmışken LHM'deki harflerin aktarımındaki sorunlar dikkatle ele alınmalıydı. Önemli bir kurum

tarafından desteklenen bu çalışmaya gereken özenin gösterilmediği düşünülmektedir. LHM 598 sayfa olup belki gözden kaçan birkaç yazım imlâ hatası mazur görülebilir; ancak her sayfada özellikle harf çevrimi konusundaki belirsizlikler, eserin ciddiyetsizce hazırlandığını göstermektedir. Aslında sorunlar eserin kapağında itibaren başlamaktadır. 2001 yılında yayımlanan eserin alfabesi hakkında herhangi bir eleştiri tespit edilememiştir. Bu da ayrıca düşündürücü bir durumdur. Yayımlanan bu eserde son kontrollerin yapılmadığı izlenimini uyandırmaktadır. Eser daha detaylı incelenirse başka hataların da ortaya çıkması muhtemeldir.

KISALTMALAR

Haz. Hazırlayan

KHM Kiril Harfli Metin

KTS Kırgız Tilinin Sözdüğü

LHM Latin Harfli Metin

s. Sayfa

TS Türkçe Sözlük

KAYNAKLAR

Abdiyev, Taalay ve Çolponkulova, Gülzat (2006). “*Nutuk-Kep Kitebindegi Kotoruu İkmaları*”, Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı 15, ss. 301-309.

Atatürk, Gazi Mustafa Kemal (2001). *Nutuk-Kep*. (Baktıgül Kalambekova, Haz.) Ankara: Tışkı İşter Ministrligi.

Atatürk, Gazi Mustafa Kyemal (2001). *Nutuk-Kyep*. (Baktıgül Kalambekova, Haz.) Ankara: Tışkı İştyer Ministirliğı.

Kırgız Respublikasının Uluttuk İlimder Akademiyası (2011). *Kırgız Tilinin Sözdüğü II*. Bişkek: Avrasya Press.

Türk Dil Kurumu (2011). *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu.